

Hielweideweg 30

'Kroniek'

MEDEDELINGEN
Oudheidkundige Kring
Voorst

16e jaargang nr. 2
1993



Oudheidkundige Kring Voorst

1993 16e jaargang nr. 2

Dagelijks bestuur :

Voorzitter : Mr C.G. Bieze-van Eck, Rijksstraatweg 103,
7391 MK Twello, telefoon 05712-74859

Secretaris : L. Sevenster, Schadewijkpad 11,
7391 TJ Twello, telefoon 05712-72037

Penningmeester : M. Niemeijer, Schoolstraat 31,
7383 CC Voorst, telefoon 05758-1499

Redactie-adressen: J. Lubberts, Kon. Wilhelminastraat 10,
7396 AJ Terwolde, telefoon 05717-1760

H.J.I. Wolke, Burg. v.d. Feltzweg 39,
7391 HL Twello, telefoon 05712-74928

De contributie bedraagt f 25,-- per persoon. Voor gehuwden of samenwonenden op hetzelfde postadres f 30,--. Gironummer 16 64 122. Rabobank, rekeningnummer 36.28.09.267.

Inhoud

		Bladzijde
Voorwoord	H.J.I. Wolke	2
Van de bestuurstafel	L. Sevenster	2
Nieuwe aanwinsten		3
Ons foto-archief	L. Sevenster	4
Uit de geschiedenis van de dorpskerk te Twello	D. Lekkerkerker	5
Oude foto's spreken	L. Sevenster	10
Een emotioneel weerzien	J. Lubberts	12
Linton Stephenson, de staartschutter	L. Sevenster	14

Foto omslag:

De dodenherdenking in Terwolde op 4 mei 1993. Rechts de heer L. Stephenson, naast hem de heer T.J. Vlastra en de wethouder, de heer K.B.M. Spekreijse.

Voorwoord

Geachte lezer!

In de eerste redactie-vergadering na het uitkomen van de nieuwe Kroniek waren we allemaal redelijk tevreden. Het blad was geworden zoals we gewild hadden: een handzaam formaat, waarin de informatie over het Voorster verleden en ook de mededelingen van onze Oudheidkundige Kring op overzichtelijke wijze aan de lezer worden aangeboden. Die tevredenheid betekent natuurlijk niet dat we er zijn. Er zijn zeker nog verbeteringen mogelijk. Veel lezers hebben ons lof toegezwaaid, maar er was ook opbouwende kritiek en daar zijn we dankbaar voor.

** Een lezer – die ons uitbundig complimenteerde – wees op de lege plekkjes tussen enkele artikelen. Helaas zijn die niet altijd te vermijden. Wij zijn immers, anders dan een krant, afhankelijk van wat er aan plaatsbare copij binnenkomt. We zullen proberen enige voorraad aan te leggen van korte tijdloze informatie, waarmee we die ruimten kunnen opvullen. Misschien vertellen we nog wel eens een verantwoorde oudheidkundige mop, als het zo uitkomt. Overigens bevorderen kleine open ruimten wel de rust.*

** Dan ons logo, of beter gezegd het logo van de Oudheidkundige Kring Voorst. Wat is daar mis mee? Er zijn lezers (waaronder ikzelf), die het niet zo gek vinden. Een andere lezer noemt het heraldisch bezien een wangedrocht. Hij doet er meteen de suggestie bij om een prijsvraag uit te schrijven voor een beter logo.*

Wij van de redactie willen het echter op een andere manier proberen op te lossen. We zouden graag een vaste tekenaar aan onze redactie toevoegen, die op dezelfde basis van vrijwilligheid als wij tekeningen maakt bij artikelen in onze Kroniek. Het zal onze Kroniek verluchten en die tekenaar zou tevens eens kunnen nadenken over een beter logo.

Dus, is er onder onze lezers wellicht een tekenaar m/v? Of wie kent iemand die dat kan en ook wil? Graag aanmelden bij onze redactie-adressen; zie bladzijde 1.

** Tenslotte was er het advies de lege binnenkant en de achterkant van de omslag te gebruiken voor advertenties. "Bespaart contributie"... stond erbij. Dat is natuurlijk zo, maar er is al zoveel commerciële sponsoring om ons heen.*

Is het dan niet verfrissend dat een bloeiende vereniging, drijvend op goede contributie-inkomsten en de enthousiaste en kosteloze inzet van bestuur en medewerkers, zonder de commercie kan? Wij menen van wel.

Inmiddels beste lezer, ligt voor u het tweede nummer van de Kroniek jaargang 1993. Buiten is de zomer bijna vergangen. De bladeren kleuren al geel; dezelfde kleur als onze omslag (de vorige had al geel moeten zijn maar toen had de drukker het papier nog niet). We kunnen in die kleur een symboliek zien. Onze Kroniek gaat immers ook over het verleden zijn. Maar zoals er weer een nieuwe zomer komt, ligt ook in onze artikelen over het verleden de kiem van de toekomst. Moge deze Kroniek zo door u worden ontvangen!

*Namens de redactie,
H.J.I. Wolke*

Van de bestuurstafel

door L.Sevenster (secretaris)

De volgende mededelingen wil ik u als secretaris gaarne verstrekken.

1. We zullen onze stand op de Klompenweek in Twello van 8 t/m 11 september weer met een aantal vrijwilligers bemannen. De heer H.H. Garretsen zal het geheel coördineren namens het Bestuur van de O.K.V.
2. Ter ere van het 1100-jarig bestaan van het dorp Voorst verzorgt de O.K.V. een tentoonstelling in een lokaal van "De Oude School" tijdens de Lichtweek van 11 t/m 18 september. Naast oude archiefstukken en bodemvondsten zullen veel oude foto's worden geëxposeerd. Coördinatoren zijn de bestuursleden Ten Hove en Niemeijer.
3. Jo Flierman uit De Vecht was voor de oorlog een verwoed fotograaf die eerst met glasplaten en later met rolfilms werkte. Mensen fotografeerde hij het liefst. Het is dan ook geen wonder dat hij in de oorlog optrad als amateurfotograaf voor pasfoto's. Helaas

overleed hij op 4 februari 1945 op 36-jarige leeftijd. In 1992 kwamen honderden negatieven te voorschijn uit een vergeten hoekje. Alle 550 zijn vergroot en worden tentoongesteld op 11 en 12 september in zaal "De Groot" in De Vecht. In goed overleg wordt het geheel georganiseerd door de familie W.H. Flierman uit Apeldoorn en de O.K.V.. Na de tentoonstelling kunnen de mensen de foto's en de negatieven kopen.

4. Op 14 oktober zal ons lid, de heer Hartgers uit Laren, een lezing met dia's houden over het Achterhoekse plattelandsleven. De lezing is in Twello.
5. Wij hebben een verzoek gericht aan het College van Burgemeester en Wethouders tot het verkrijgen van een eigen "clubhuis" voor de Oudheidkundige Kring Voorst.

Nieuwe aanwinsten

Het volgende boek is toegevoegd aan de bibliotheek van de Oudheidkundige Kring Voorst:

"Een huis voor het Woord"

Het protestantse kerkinterieur in Nederland tot 1900.
C.A. van Swigchem, T. Brouwer en W. van Os.

Een boek, voor allen die belangstelling hebben voor oude kerkgebouwen. Het is niet bedoeld als "kijkboek", al zijn er honderden illustraties in opgenomen. Gelukkig houdt de geschiedenis van het protestantse kerkinterieur niet op in 1900. Het zal duidelijk zijn dat het niet de grens markeert tussen twee perioden. Het jaar 1900 is gekozen als afsluiting van het behandelde tijdperk.

Aan de schenker de heer J.F.N. van Hanevelt, hartelijk dank.



De heer F. Kutschruiter uit Twello bracht mij op het spoor dat tot de oplossing van onze vorige puzzel leidde.

De ondertekening, G.D. of C.D., staat voor G.C. Dijkers, die van 1939 tot 1945 kapelaan was van de St. Martinus-parochie van Duistervoorde.

Gijsbertus C. Dijkhuis kwam op 11 november 1939 uit Willige Langerak en vertrok op 11 augustus 1945 naar Hilversum. Momenteel is hij emeritus-pastoor van Kockenger in Utrecht. Hij tekende (pen, potlood, houtskool) en schilderde met olieverf. Meerdere mensen in onze gemeente bezitten werk van hem.

Onze nieuwe puzzel is de foto die gemaakt werd bij de opening van de eerste Wilhelmina-brug in Deventer. Op de voorgrond rijden 2 wagentjes, een combinatie van een handkar en een kruiwagen.

We zoeken antwoorden op de volgende vragen.

- Hoe heten deze karren?
- Wie gebruikte ze?
- Waarvoor werden ze gebruikt?
- Waar werden ze gemaakt? en
- Zou zo'n kar nu nog bestaan?

Uw reacties zien we met belangstelling tegemoet.

Het eerste waartoe de jonge dominee zich zette, was orde op zaken stellen wat betreft het traktement. Had zijn voorganger niet vanwege een te laag en bovendien nog slecht uitbetaald traktement de gemeente verlaten? Eerst ter toelichting het volgende. Het inkomen van de predikant kwam toen uit 3 bronnen:

1. De pastoriegoederen. Al in de middeleeuwen was het niet geoorloofd een parochie te stichten als niet het levensonderhoud van de te benoemen geestelijke was gegarandeerd. Daartoe werden aan de pastorie goederen, veelal land, verbonden, van welke opbrengst de pastoor leefde. Hij beheerde zelf de goederen, inde de pacht in geld of in natura (koren). De pastorie had schuurruimte genoeg. Wat hij niet voor eigen gebruik nodig had verkocht hij op de markt. Een enkele pastoor, van de boerderij afkomstig, exploiteerde het land zelf.

De oudste pastoriegoederen van Twello zijn te zoeken in de buurt van kerk en pastorie, en wel binnen de rechthoek gevormd door de huidige Domineestraat, Rijksstraatweg, Klokkenkampsweg, Torenweg en Dorpsstraat. Daar bevonden zich Pastorie met tuin, de Kerkekamp, het Smitskampje, de Pastorienclocke en een perceel bos, de Binnenlocke geheten, waarvan het huidige Spiegelbosje aan de Kon. Julianastraat nog een restant is. Alle stukken samen waren ongeveer 5 bunder groot.

2. De tweede bron van inkomsten waren giften aan de pastoor (predikant), eerst vrijwillig, later voorgeschreven. Deze verplichting rustte niet zozeer op personen als wel op erven, boerderijen. Bij koop werd die verplichting meegekocht. Betaald werd, naar de grootte van het bedrijf, in natura. Ieder moest elk jaar in november het koren aan de pastorie afleveren. In het kerkeboek van Twello wordt in dit verband

van Ga-koorn gesproken, een woord, dat ik nergens elders ben tegengekomen. Het zal een samentrekking zijn van Gadeskoorn, Gods-koorn, d.i. koren, dat om Godswil, pro Deo, geschonken wordt.

De klachten van Van Keppel over de slechte uitbetaling van het traktement zullen ook deze kleine leveranties gegolden hebben. Was het even erg als in Terwolde, waar boeren hun dominee met minderwaardig graan afscheepten? (zie Vredenberg's boekje over Terwolde hoofdstuk XVIII).

3. De derde bron van inkomsten waren de vicariegoederen. Een vicarie was een stichting met het doel, dat een paar keer in de week aan een bepaald altaar in de kerk een mis gelezen zou worden voor het zieleheil van de stichter van de vicarie en zijn nakomelingen. De priester, die deze taak waarnam, de vicaris, genoot de opbrengst van het vicariegoed. Door de Hervorming, die aan alle missen een einde maakte, had een vicarie doel en betekenis verloren. Hoe moest het nu met de goederen? Voor Lubbert die Heiden te Twello, die tegelijk eigenaar en vicaris van de St. Antoniusvicarie was, was het duidelijk. Een voorvader van hem had de vicarie gesticht en er goederen aan verbonden. Het sprak vanzelf, dat nu zij geen zin en doel meer had, de goederen terugkeerden in het familiebezit.

St. Sebastiaanvicarie

Maar de overheid dacht er anders over. Goederen tot een geestelijk doel geschonken bleven te allen tijde geestelijke goederen. Ze waren om zo te zeggen eigendom van de kerk. Viel het doel, waarvoor ze altijd gediend hadden, uit dan moesten ze een andere vrome bestemming krijgen, in dit geval de kerk- en schooldienst, om de magere traktementen van dominee en

schoolmeester aan te vullen. Te dien einde moest iedereen, die een vicarie onder zijn beheer had, deze in Arnhem laten registreren. Lubbert die Heiden legde echter elke aanmaning naast zich neer en bleef zelf de vicarie-inkomsten genieten. Van Keppel heeft, zolang hij in Twello was, er nooit van geprofiteerd. Met de tweede vicarie in de Twellose kerk, gewijd aan St. Sebastianus en St. Fabianus was het gemakkelijker gesteld. De stichter had destijds de pastoor van Twello aangewezen als collator. Hij mocht dus een priester ter benoeming tot vicaris voordragen en kreeg in deze persoon hulp bij zijn dienstwerk. Het lag nu voor de hand, dat toen bij de hervorming de pastoor verdween en de dominee optrad, de laatste de vicarie-opbrengst genoot. Van Keppel kreeg ze jaar op jaar. Daar zorgden de kerkmeesters voor.

In 1595 gaf de overheid echter aan de vicarie-opbrengsten een nieuwe bestemming. Ze moesten dienen tot studiebeurs voor jongelui, die predikant of ambtenaar wilden worden. Iedereen die een vicarie onder zijn beheer had, moest dit in Arnhem melden en binnen een bepaalde tijd een studerende voordragen als "vicaris". Deze man zou echter niet de volle opbrengst van de vicarie genieten maar tweederde deel, éénderde deel was voor de predikant ter plaatse. Zou dit in Twello doorgevoerd worden, dan zou Van Keppel uit de St. Sebastiaansvicarie niet f 50,- ontvangen maar nog geen f 17,-. Op een geschat traktement van f 250,-'s jaars een korting van ± 13 procent. Ik kan me niet voorstellen, dat een kerk dit een van haar dienaren zou aandoen, zonder compensatie. Feit is, dat het nog drie jaar duurde, voordat Jonkers, kerkmeesters en schout Van Keppel inderdaad de St. Sebastiaanvicarie ontnamen. Maar of ze haar nu ook haar nieuwe bestemming gaven is twijfelachtig, gezien het verdere verloop. Van Keppel protesteerde op de classisvergadering, waar hem een onderzoek werd beloofd. Verder lezen we er niets meer over.

Maar er was meer aan de hand (ik schreef er al eerder over). Van Keppel was bezig, op eigen initiatief, zich van Twello los te maken en deed herhaalde pogingen in Deventer gasthuispredikant te worden (wat hem uiteindelijk gelukte). Zo kwam de maatregel van de Twellose heren in een ander licht te staan.

Predikant Willem Nagge

Een nieuwe predikant trad op, Willem Nagge. Een belangrijk punt van het gesprek vooraf was uiteraard het traktement. Dat moest opnieuw geregeld, de hoogte ervan vastgesteld worden. Kerkmeesters, schout, jonkers (de inwoners vertegenwoordigend) en predikant gingen er echt voor zitten. Een accoord kwam tot stand: de kerkmeesters zouden het beheer over de pastoriegoederen en het Ga-koorn voeren, de pachten e.d. innen en de nodige betalingen doen; daartegenover stond, dat de predikant een jaartraktement van f 300,- werd gegarandeerd. Op die manier werden hem moeilijkheden, zorgen en ergernissen bespaard en kon hij zich ongestoord aan de opbouw van de gemeente wijden.

Uit de eerste jaren van ds Nagge in Twello is niet veel bekend. Een paar dingen.

Luidklok

a. In het jaar van zijn intree (1601) werd de toren van de kerk verrijkt met een nieuwe luidklok. Was de oude versleten? Of verdwenen, geroofd tijdens vroegere oorlogsjaren? We weten het niet. Voor een nieuwe klok hoefde men niet ver te gaan. In Deventer woonde sinds jaren de klokkegieter Wilhelm Wegewart, een Duitser, geboortig uit Münster. Later verhuisde hij naar Zutphen, waar hij als bussemaker werd aangesteld en in 1544 in dezelfde functie te Deventer. In de laatste tien jaar van zijn leven, toen de vraag naar bussen (= geschut) afnam, legde hij zich meer toe op het gieten van klokken. In vele torens in Friesland, Noord- en Zuid-Holland is werk van zijn hand te vinden. Eén van zijn laatste klokken was die voor Twello. Hij overleed in 1602. Hij had zijn gieterij

in een pand bij de Noordenbergpoort.

Onze klok had als randschrift: "O menschen als ghi anhoert des clocken geslach, so gediencet op stervensdach" Anno 1601. "Wilhelm Wegewart heft mi gegatn to Deventer". Wie was de opdrachtgever? Voor wiens rekening was het? Voor de kerspellieden, in 't bijzonder voor de geërfden, de bezitters van grond, onder hen. In 1943 werd de klok door de Duitsers geroofd. Hij keerde niet terug. In 1960 liet het gemeentebestuur van Voorst hem vervangen door een nieuwe, een produkt van de klokgieterij Eysbouts te Asten. Als randschrift werden de namen van het gemeentebestuur, en op het lichaam van de klok het oude randschrift (uit 1601) aangebracht, met aan de keerzijde deze woorden: "Moge mijn klank, die in 1960 werd geboren, de herinnering levend houden aan mijn in 1943 geroofde voorgangster, wier gedachtenis ik draag op mijn andere zijde".

Een veelbelovende schoolmeester

b. Een jaar voordat Nagge zijn intree deed, beloofde de schoolmeester van Twello ten overstaan van de classis, dat hij de hem voorgelegde instructie aanvaardde en zich aan de (hervormde) leer zou houden. Een prettig vooruitzicht. Goede schoolmeesters, die de kinderen niet alleen lezen en rekenen leerde maar ook de Catechismus, waren schaars. Ze waren een waardevolle hulp voor de dominee. Als voorzangers in de kerkdienst leerden zij de gemeente de psalmmelodieën. Ja, men verwachtte nog meer van hen, namelijk dat zij "hare Pastoren in tyden van voele kranckheden in die Visitatie der krancken beholpich" zouden zijn. Maar het liep uit op een teleurstelling. Toen een paar jaar later de classis bij de predikanten informeerde of in hun plaatsen ook christelijke scholen gehouden werden, moest men antwoorden, dat in Twello "ganz gene Schole gehouden en wort". En een jaar later moest men er nog op aandringen, dat Twello spoedig van een bekwame schoolmeester-koster zou worden voorzien. Wat was er met die veelbelovende schoolmeester aan de hand? Waar was hij gebleven? Onbe-

kend. Intussen was wel het dorp lange tijd van onderwijs verstoken. Het gebeurde in zo'n situatie wel, dat een predikant voor de klas ging staan, voor de man een welkome bijverdienste. Of Nagge dit ook gedaan heeft is onzeker. Wel weten we dat hij in die jaren aan twee zoons van schout Van Mehen onderwijs gaf, tot ze zo ver waren, dat ze naar de stadsschool van Amersfoort konden.

Tertiën

c. Toen Nagge drie jaar predikant in Twello was, kwamen er ondanks de getroffen regeling toch weer traktementsproblemen. In december 1604 riep Nagge de hulp van het Hof te Arnhem in om zijn aandeel in de inkomsten van de twee Twellose vicarieën te verkrijgen. Het ging om de zogenaamde derdedelen of tertiën, die volgens het plakkaat van 1595 aan de plaatselijke predikant toekwamen. Deze bedragen waren bij de aan Nagge beloofde f 300,- traktement niet inbegrepen. Maar hij had er wel recht op. Dat recht zocht hij nu. Het Hof zond de brief ter afdoening door naar de Staten van Veluwe, die op hun beurt bij schout Van Mehen informeerden, wat voor vicarieën het waren en hoe hoog het traktement was. Daarna lezen we er niets meer over al zal de schout ongetwijfeld de inlichtingen gegeven hebben. Een jaar later begon de uitbetaling van het traktement te haperen. De kerkmeesters betaalden niet het volle bedrag, het jaar er op evenmin. Ze stonden nu bij de dominee voor f 28,- in het krijt (bijna 10% van zijn jaarinkomen). Na herhaald tevergeefs vragen stelde hij een remonstrantie op en zond die naar de Staten. Daarin ging het niet alleen over die f 28,- achterstand maar ook om meer traktement. Hij kon van f 300,- per jaar niet rondkomen. Daar moest zeker f 50,- bij. Over de afgelopen vier jaar claimde hij een bedrag van f 200,-. Dit was voor de gedeputeerden aanleiding te Twello een samenspreking te organiseren, waarbij Wynant Hackfort (van het Veenhuis) als gecommitteerde van de jonkers en de schout als gecommitteerde van de erfgenamen (= grondbezitters)

binnen het kerspel zouden optreden. Over de achterstallige f 28,-- was men het spoedig eens maar over een traktementsverhoging en een nabetaling niet. Wel was men bereid de predikant voor eenmaal f 50,-- extra te geven. Argument voor hun weigering was, dat de dominee van het naburige Wilp ook een traktement van f 300,-- genoot.

Bij het scheiden van de vergadering werd afgesproken, dat de Twellose heren aan hun principalen (= lastgevers) verslag zouden uitbrengen en bevorderen, dat de predikant ten aanzien van die f 28,-- tevreden gesteld zou worden. Daarna zouden de gedeputeerden de predikant oproepen om voor hen te verschijnen en hem meedelen, dat hij tevreden moest zijn met de f 300,-- jaarlijks, hem door die van Twello toegezegd. Of anders moest men hem de keus laten zelf het beheer van de pastoriegoederen op zich te nemen, als hij meende voor het land een hogere pacht te kunnen bedingen (de pachttermijn liep dat jaar af) en een gunstiger regeling voor het Ga-koorn te kunnen treffen, hij moest het maar zeggen. Eindelijk, een jaar later, kreeg de dominee het achterstallige, met terugwerkende kracht tot 1604. Van traktementsverhoging was echter geen sprake meer.

De Papenmathe

Nagge had intussen een andere bron gevonden om zijn inkomen te vermeerderen, de Papenmathe. Dit was een stuk land onder Duistervoorde, ongeveer anderhalve eeuw geleden geschonken om als financiële basis van een te stichten vicarie te dienen. Van Spaen schrijft in zijn boek over de Gelderse geschiedenis, dat Gelmar en Reinier (of Reinold) van Apelthorn de stichters waren en dat de vicarie gewijd was aan de heilige Catharina. Verder weten wij er niets over. Noch over een benoemde vicaris, noch over een nieuw opgericht altaar in de Twellose kerk. De stichting was niet doorgegaan. Maar het land lag er. Het kwam in gebruik bij de pastoor van Twello, die jaar op jaar de opbrengst genoot. Nagge was er achter gekomen (volgens de schout had iemand hem een

tip gegeven). Krachtens de oorsprong eiste hij nu de Papenmathe voor zich op. Dat hij gelijk had, blijkt reeds uit de naam, die men in de loop van de tijd aan dit stuk weiland gegeven had: papenmathe = priesterland.

Verjaring

In een remonstrantie aan het Hof eiste hij dat dit land hem ingeruimd zou worden. Het Hof nam de eis over en gelastte schout en erfgenamen van Twello schriftelijk Nagge in dezen tevreden te stellen. De Twellonaren gaven een andere voorstelling van de zaak. Oudtijds had het land aan de St. Catharinavicarie behoord, maar door verjaring was daar een eind aan gekomen. De kerkmeesters, die het beheerden, hadden toen de Papenmathe bij het goed van de St. Sebastiaanvicarie gevoegd, waar het aan grensde. Sindsdien beschikten zij over dit land en zijn opbrengst, die de moeite waard was, want het was het beste perceel van allemaal. Zo werd men het niet eens.

Tenslotte nog iets over het geschil inzake de tertiën, de derdedelen van de opbrengst der vicariën, voor de predikant bestemd, volgens het plakkaat van 1595. Op allerlei manieren probeerden de kerkmeesters zich aan die verplichting te onttrekken. Frappant is in dit verband de opmerking van de erfgenamen van Twello (in brief van schout aan het Hof d.d. 2 maart 1609) "dat sie oick noch nyet bevonden, dattet placcaat van der dertendelen der vicarijen aen de predicanten Vuijt te richten, allenthalven volentogen worde". Met andere woorden: het plakkaat werd lang niet overal in het land nageleefd. Daarom maakten zij er geen haast mee. Een ander argument was: "sie wel verhoopten dat eerder die dertendelen van vicaryen by particuliere personen gebruijckt of genoten wordende, behoerden getogen te worden als het dertendeel van de vicarije by oer aen de kercke gerecht ende bestadet". Met andere woorden: laat men van hogerhand eerst de particuliere vicariebezitters op hun verplichting aanspreken (ge-doeld wordt hier op jonker Lubbert die Heiden,

die de St. Antoniusvicarie bezat maar de opbrengst daarvan geheel voor zichzelf hield) terwijl zij, beheerders van de St. Sebastiaanvicarie, uit haar inkomsten veel geld aan kerk en school besteedden.

Aan het eind van de brief stelde de schout namens de erfgenamen het Hof voor een samenspreking te houden om de geschilpunten op te lossen. Het Hof antwoordde per kerende post positief. Op 20 maart in de morgen vond het gesprek plaats tussen de jonkers, kerkmeesters en in Twello wonende grondbezitters enerzijds en de Raadslieden anderzijds. Het verloop van de discussie kennen we niet, alleen de eindbeslissing. Het Hof bepaalde dat jonkers, schout en kerkmeesters van Twello voortaan zullen beheeren en gebruiken de pastoriegoederen van Twello en van de vicariën St. Sebastiaan en St. Fabiaan, waartegen zij den pastoor 350 gulden zullen uitreiken, jaarlijks in 2 termijnen. (Actenboek Hof I 21 maart 1609).

Collatierecht

Hier is net als acht jaar eerder sprake van een akkoord. Het verschil met het vorige is, dat het traktement verhoogd is tot f 350,--. Hierbij zal de opbrengst van de Papenmathe, onlangs aan Nagge toegekend, inbegrepen zijn. Een ander verschil is, dat de kerkmeesters nu officieel de St. Sebastiaanvicarie in beheer hebben, maar dan wel onder de conditie van het Placcaat: tweederde van de opbrengst voor een student, éénderde voor de predikant. In dit verband was het collatierecht van belang. Wie mocht een student als gegadigde voor die beurs uit het vicariegeld bij de overheid voordragen en aanbevelen? De kerkmeesters, die al jaren de vicarie beheerden en gebruikten, claimden dit recht. Nagge toonde echter aan, dat al vanaf het begin van

de vicarie in de 15de eeuw de pastoor van Twello collator geweest was en dat bij de reformatie dit recht op de predikant als zijn opvolger was overgegaan. Het Hof erkende zijn aanspraak en bevestigde hem in zijn recht. Als collator zal hij later zijn zoon Willem van de vicarie laten profiteren.

Over de tweede Twellose vicarie, die van St. Antonius in het akkoord geen letter. De eigenaar, jonker Lubbert die Heiden, had ondanks herhaalde aanmaningen, steeds geweigerd haar de voorgeschreven bestemming te geven. In bovengenoemde samenspreking zal het ongetwijfeld aan de orde gesteld zijn. Nu tastte het Hof door, stuurde hem een brief op poten (d.d. 21 maart 1609). Aldus: "Naedemael ghy tot noch toe in gebreke gebleven sijt u conform te holden met des Landschaps resolutie en Placcaten aengaende de Vikarie ende wtrectinge (uitkering) van de darde delen tot behoef van de kercken- ende schooldienaren, So hebben wy amptshalven den scholtis van Voerst belast het dardendeel van de Vicarie tot Twello, daervan ghy 't gebruc sijt hebbende, in sequeste te leggen ende datseve te verpachten..."

Hier wordt dus het derdepart van de vicarie in beslag genomen en de schout opgedragen het te verpachten, uiteraard ten behoeve van de plaatselijke predikant. Verder beveelt het Hof de jonker de plakaten geheel na te komen, dus ook van het tweederde deel der opbrengst een student te laten studeren. Of hij het ook gedaan heeft is twijfelachtig. Maar van zwaardere sancties van het Hof lezen we niet. Scheelde het, dat hij in 's lands dienst was? Acht jaar later overleed hij, waarna de vicarie een twistappel werd. Nagge was erbij betrokken. Daarover later.

Bronnen en literatuur

Bij deel 21-I (Kroniek 1993-1)
Oud-Archief Elburg

- : inv. 159 (brieven uit 1579);
- inv. 1160 regist 13 november 1564.
- : huisarchief Raedt van Oldebarnevelt A37 (leden-

Rijksarchief Arnhem

Nederlandse Leeuw

Veluwe geslachten
H.J. Olthuis
J.G. Westerink

Rijksarchief Arnhem

Bij deel 21-II (Kroniek 1993-2)
A.J. Maris

W. van Loon

Rijksarchief Arnhem

M.M. van Doorninck-Hoogenraad

Rijksarchief Arnhem

Rijksarchief Arnhem

Archief Herv. Gemeente Twello

W.A. baron Van Spaen

- lijst Jorisgilde.
(zie origineel) archief Hof Civiele Processen inv. 5090.
- : jaargang 97 1980 kolom 204-205 (fragment van genealogie).
 - : jaargang 6 nr. 2 1981 (over de familie Dolre).
 - : Elburg 1233-1933.
 - : Doornspijk-Elburg.
Biografisch Lexikon voor de geschiedenis van het Nederlands Protestantisme deel II 220-225. Over F. Gomar.
 - : Acta van de classis Overveluwe (1601) Beroep naar Twello.
 - : De reformatie der kerkelijke en geestelijke goederen in Gelderland. 1937.
 - : Groot Geldersch Plakkaatboek deel II kolom 48. Over de vicarie (1595).
 - : Acta van de classis Overveluwe (1600) Protest van Van Keppel.
 - : Deventer klokgieters (over de Twellose klok, 1601).
 - : Acta van de classis Overveluwe 1606 (onderwijsproblemen).
Archief Hof. Brieven van en aan Kwartier van Veluwe, in 1609, resp. van 14 febr., 2, 4 en 21 maart (traktementsperikelen).
 - : Brief aan de Staten van Veluwe (1604) en rapport van hun gedeputeerden (1607) over traktementsmoeilijkheden.
 - : Tegen-Bericht van Willem Nagge jr (ongeveer 1640)
inv. III A 1 Overzicht van het beheer der Twellose pastoriegoederen in de 16de en begin 17de eeuw.
 - : Oordeelkundige inleiding tot de historie van Gelderland.

Oude foto's spreken

door L. Sevenster

Aan de Leemsteeg staat op nummer 36 in Wilp de boerderij "De Stouwgrave".
De foto uit 1935 toont de boerderij met rechts het uitgebouwde bakhuis van de familie Nieu-

wenhuis. Later werd deze aanbouw gemoderniseerd tot woning.
Weinigen zullen weten, dat de uitbouw in april 1945 gebruikt werd door het Canadese leger als nood-hospitaal.
De dode militairen werden in het weiland tussen het huis en de Leemsteeg begraven.

De tweede foto werd gemaakt vlak na de oorlog na de grote herdenkingsbijeenkomst. Rechts enkele grote populieren van de Leemsteeg en links ziet men de boomgaard van de familie Oolman.
Uiteindelijk werden alle gesneuvelden overgebracht naar de centrale Canadese begraafplaats in Holten.



Een emotioneel weerzien...

door J. Lubberts

Wanneer de familie Stephenson op Schiphol afgehaald wordt kunnen ze het nog steeds niet geloven dat ze zo maar uitgenodigd zijn om naar Nederland te komen. Zij voelen zich uitverkoren en zijn diep onder de indruk wanneer hun verteld wordt van het hoe en waarom. Linton Stephenson heeft nog nooit de gebeurtenissen hem in de oorlog overkomen, goed kunnen verwerken. Steeds is hij nog met zijn gedachten bij het neerkomen in Teuge, bij wat met zijn collega's is gebeurd, hoe zij ter aarde besteld zijn enzovoort. Hij heeft er thuis zelden over gesproken, slechts een enkele maal met zijn zoon.

Wanneer het gezelschap in Terwolde aankomt wordt er gauw een broodje gegeten waarna men naar de school van meester Koster gaat. Meester Koster leidt altijd de dodenherdenking en de kinderen uit de hoogste klas leggen dan bloemen op de graven van de oorlogsslachtoffers. Nadat Linton alle kinderen een hand gegeven heeft en hen iets verteld is over oorlogen en de geschiedenis van het neergestorte vliegtuig mogen ze vragen stellen. Bij het beantwoorden van de vraag van een der kinderen, wanneer hij voor het laatst zijn collega's gezien heeft, raakt hij zeer geëmotioneerd als hij vertelt dat er in het vliegtuig alleen maar vlammen en rook te zien was en hij slechts heeft horen roepen om hulp. Gelukkig kan hij bij de volgende vraag zijn emoties weer onder controle krijgen.

Tijdens de veertien dagen dat hij met zijn vrouw en zoon hier was heeft hij vele emoties moeten verwerken. De moeilijkste dag voor hem is dan ook de dag geweest waarop hij alle plaatsen bezocht die met het neerkomen van het vliegtuig te maken hadden. Als eerste hebben wij hem naar de plaats gebracht waar het vliegtuig neergestort was. Vervolgens de plek waar hij zelf



Linton Stephenson en zijn vrouw Joyce bij de plek waar het vliegtuig neerkwam. 50 jaar herinneringen uitgedrukt in een handgebaar.

neergekomen was aan zijn parachute. Daarna naar de familie Mölder waar hij door de heer Mölder, die hem gevonden had, mee naar toe genomen was. Aan dezelfde tafel gezeten, op dezelfde plek, waar hem evenals destijds op die fatale dag, een borrel ingeschonken werd door mevrouw Mölder, werd het heel stil. Wanneer hem dan nog verteld wordt, hoe de Duitsers de familie Mölder bedreigden, moest hij wel enkele tranen wegpinken. Ook wordt een bezoek gebracht aan de heer Nijhof die hij in het weiland had zien lopen. Dan komt het moeilijkste, het kerkhof. Hier hebben wij hem de graven gewezen en vervolgens een poos alleen gelaten. Veel is er met hem gepraat over wat er precies gebeurd is en langzamerhand worden de emo-

ties voor hem beheersbaar. Tijdens de stille rondgang op het kerkhof, wanneer de kinderen een rode roos op de graven leggen, wanneer hij samen met wethouder Spekreijse een krans legt bij zijn gevallen collega's, steeds is het hem aan te zien dat het niet vanzelf gaat. Hij is zeer onder de indruk van alle mensen die hem na afloop een hand geven en hem bedanken voor wat hij in de oorlog gedaan heeft. Hij kan het moeilijk begrijpen, hij voelt zich geen held, hij voelt zich meer slachtoffer van het oorlogsgeweld.

Een geweldige indruk heeft het bezoek aan de burgemeester op hem gemaakt. Hij kon maar niet begrijpen dat hij hier zo geëerd werd. Met koninginnedag staat hij tussen alle geridderden op het bordes voor het gemeentehuis waar hij ook de duiven mag loslaten.

Linton is ook nog te gast geweest op een bijeenkomst van de Rotaryclub. Op de avond voor

zijn vertrek heeft hij samen met zijn zoon nog bloemen gelegd op de graven van zijn gesneuvelde collega's.

De Kroniek is te klein om alle gevoelens van deze man te verwoorden, maar men kan met zekerheid stellen dat een heel ander mens naar Canada teruggegaan is. Bevrijd van nare gedachten, blij om te zien hoe dankbaar de mensen hier waren, hoe goed de graven verzorgd worden, de eer die hem te beurt is gevallen. Hij is in deze veertien dagen bevrijd van veel oorlogsleed. De Oudheidkundige Kring Voorst dankt vanaf deze plaats nogmaals een ieder die meegewerkt heeft om dit mogelijk te maken. De Rotaryclub die zijn overkomst mogelijk maakte, de mensen die hem onderdak verleenden, maar ook zij die hem begeleid hebben op moeilijke momenten, zij die hem iets anders van ons land hebben laten zien en zij die hem de eer gaven die het hele Canadese volk verdiende.



Linton Stephenson legt op de avond voor zijn vertrek bloemen bij elk graf van zijn verongelukte kameraden op het kerkhof van Terwolde, mei 1993. Links de heer J. Lubberts, rechts Terrence, de zoon van Linton.

Linton Stephenson, de staartschutter

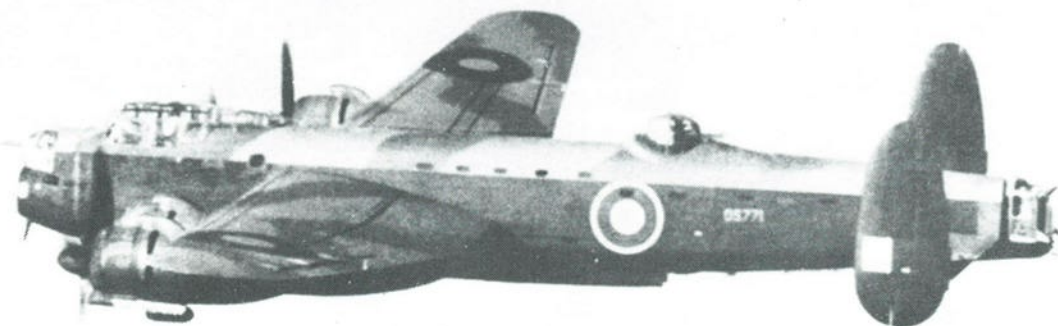
door L. Sevenster

In het vorige nummer van de Kroniek gaf ik een inleiding over Linton Stephenson, die met zijn bommenwerper neerstortte in Teuge op 12 juni 1943. In dit vervolg wil ik verslag doen van zijn oorlogsbelevissen.

De voorgeschiedenis

Toen Linton zich meldde voor de vrijwillige dienstplicht, net als zijn 2 broers, kreeg hij eerst de gebruikelijke basisopleiding van 3 maanden in het Basiskamp aan de Canadese Westkust. Hierna moest hij 5 maanden wachtlopen bij een luchtmachtbasis voor watervliegtuigen. Toen men personeel vroeg bij de luchtmacht reageerde Linton als 22-jarige jongen en hoopte door de selectie voor jachtvlieger te komen. Dit lukte niet, maar wel werd hij toegelaten tot de

opleiding voor luchtschutters. De drie maanden durende opleiding tot "airgunner" was heel zwaar voor hem. De belangrijkste vakken waren: navigatie, kaartlezen bij nacht vanaf herkenningspunten op de grond (rivieren, meren en steden), morse-code door lichtsignalen en vliegtuigherkenning bij dag en nacht van vriend en vijand. Daarnaast het vaktechnische gedeelte van de mitrailleurs, tweeling en vierling. Bij het slagen van alle examens kreeg hij zijn diploma en de bijbehorende "wings".



Een Lancaster II in 1943. Rechts de staartkoepel van Linton Stephenson.

In Engeland

Na deze Canadese training werden ze naar Engeland gestuurd naar de Holding School, een centrale wachtplaats, waar men alleen maar moest wachten tot er een plaats vrijkwam bij Bomber Command. Men was nl. volledig afhankelijk van het aantal nieuw te bouwen bommenwerpers.

Het leven van Linton veranderde, toen hij bericht kreeg, dat hij was toegelaten tot de O.T.U., de Operational Training Unit van Bomber Command.

Een splinternieuwe 4-motorige bommenwerper, een AVRO Lancaster, nr. ED 976 kreeg een eigen, vaste, bemanning van 7 leden. Nu begon een 10-weken durende specialistische training

met het nieuwe toestel. Starten, landen, starten, landen, eerst overdag, later alleen bij nacht. Alle leden oefenden hun taken honderden keren, binnen het toestel gingen alle gesprekken via de intercom, die met collega-vliegtuigen via de seinlamp.

De bemanning was deze weken voortdurend bij elkaar, dag en nacht, werken, ontspannen, eten, drinken, slapen, men vertrouwde elkaar en men kon op elkaar rekenen, men had een onvoorwaardelijk geloof in ieders kracht.

Tenslotte werden de steeds terugkerende oefeningen vervelend, het werd tijd voor grotere acties. De Lancaster met de roepletters "H.W.S. for Sugar" en zijn bemanning waren klaar voor hun taak, het bombarderen van Duitsland.



De Engelse boordwerktuigkundige E.D. Cummings in 1942.

De Eerste Grote Vluchten

De eerste operationele vlucht was bij het No. 460 (Australian) Squadron. De nachtvlucht naar enkele kleine doelen in Duitsland verliep goed, toch was het voor de bemanning een heerlijk gevoel weer thuis te zijn. In mei 1943 werd hun toestel ingedeeld bij het No. 100 Squadron van de R.A.F., die haar basis had op het vliegveld Waltham bij Grimsby in Lincolnshire.

In de nacht van 23 op 24 mei '43 gingen ze met een grote macht in de nachtelijke uren naar Dortmund. Daar leerde Linton de verschrikkingen van het Duitse luchtafweergeschut, het Flak, kennen die nauw samenwerkte met de zoeklichten bij de industrie centra.

Hun derde tocht naar Duitsland was in de nacht van 25 op 26 mei '43 en nu was Düsseldorf het doel. Hier was de Duitse afweer een ware hel. Zoals altijd zat Linton doodsbang in de staartkoepel, de linkerhand aan de handel om de koepel te draaien, de rechterhand aan de knop van de 4 zware mitrailleurs. Overal om hem heen ontploften de granaten, gaten werden in de romp van het toestel geslagen. Na het afwerpen van de bommen ging men weer in een strakke formatie huiswaarts, nog steeds bang voor het plotselinge opduiken van de Duitse nachtjagers, die via peilstations en nog primitieve Radar naar de bommenwerpers werden geleid. Gelukkig liep de 3de trip voor de Lancaster goed af.

Na de drie vluchten kreeg men enige dagen rust, maar op 11 juni '43 werd de bemanning opgeroepen voor een briefing voor de komende nacht. Het zou weer Düsseldorf worden.

De Fatale Vlucht

"We vlogen boven de Roer-vallei, de Vallei van de Hel, op een hoogte van 7000 meter tussen Keulen en Düsseldorf. Hier ontmoetten we een muur van granaten van het Flak, waar we doorheen moesten. We noemden dit "Running the gauntlet", spitsroedenlopen, vanwege het grote aantal neergeschoten vliegtuigen.

We hadden net onze bommen losgelaten boven onze doelen, de fabrieken en de spoorwegen van

Düsseldorf, toen ons toestel plotseling werd gevangen in de blauwe stralen van het hoofdzoeklicht. Ogenblikkelijk richtten ongeveer 40 zoeklichten hun stralen op ons toestel. We zaten op een centraal punt aan de hemel, zo iets als bovenop een piramide van lichtstralen.

Alles was zo fel verlicht, dat ik gemakkelijk een krant had kunnen lezen in mijn koepel op 7 km hoogte, maar ik was totaal verblind en zou geen aanstormende nachtjager kunnen zien als hij ons aanviel. Binnen enkele seconden ontploften de Flak-granaten, men was in korte tijd ingeschoten.

Plotseling hoorde ik door de intercom, dat we geraakt waren, de buitenste linkermotor stond in brand en onze navigator was ernstig gewond. Het uitvallen van de motor was voor mij rampzalig, want alle hydrauliek voor mijn koepel



Deze foto van zijn vriend Sgt. J.W. Lake droeg Linton tijdens de oorlogsjaren in zijn portemonnaie.

werd door deze motor geleverd. Mijn hydraulische handels kon ik niet meer gebruiken en ik moest overschakelen op handkracht. Met mijn linkerarm moest ik de 4 mitrailleurs draaien, met een klein handeltje bij mijn rechterhand de koepel draaien. Dit was voor mij een angstaanjagend moment, verblind door het felle licht en wetend dat ik een aanvallende Duitse jager niet zou kunnen neerschieten met mijn armoedige mitrailleurs.

In een wilde duik, draaiend van links naar rechts, lukte het de piloot uit de zoeklichten weg te komen. We zaten toen op een hoogte van 4000 meter, niet wetend in welke richting we vlogen. Omdat onze navigator ernstig gewond was kon hij ons niet helpen. Op 3 motoren klommen we naar een hoogte van 6000 meter. Aan de hand van de sterren en Engelse radiostations koersten we in westelijke richting, probeerend via het IJsselmeer en de Noordzee thuis te komen. Als een eenzaam, kreupel paard hinkten we op 3 motoren huiswaarts. Iedereen was doodsbang, omdat we wisten dat een achterblijver een prachtig doelwit was voor de Duitse Radar en de nachtjagers.

We Storten Neer

Plotseling werden de 2 rechtermotoren door een granaat van het afweergeschut in brand geschoten. "We zitten niet boven het IJsselmeer, maar boven Amsterdam", flitste het door mijn hoofd, want dat wisten we zeker: Amsterdam, Schiphol en Flak, die horen bij elkaar (noot 1). De motoren brandden zo fel, dat de vlammen langs mijn staartkoepel sloegen. Direkt daarna kwam de stem van de captain, "Verlaat 't toestel". Terwijl ik mij klaar maakte naar de nooddeur te kruipen, hoorde ik mijn Canadese vriend, J.W. Lake, de midbovenschutter, om hulp schreeuwen. Ik worstelde uit mijn stoel om mijn kameraad te helpen.

Mijn parachute hing links van mij, ik pakte het ding en begon het aan mijn harnas vast te gespen. De rechter "snap" kon ik aan de ring vastmaken, de linker wilde niet, absoluut niet, waarschijnlijk was hij verbogen door een gra-

naatscherf. Ik zweette als een rund, vloekte en staakte tenslotte mijn pogingen. Ik deed mijn zuurstofmasker en de intercom af en ging op weg naar Lake, die het uitschreeuwde van de pijn.

Over een smalle plank lopend, moest ik eerst twee zware binnendeuren openen, over het toilet klimmen en dan nog een meter of zes door vlammen en rook kruipen, voordat ik bij mijn

vriend in nood was. En dat alles in een neerstortend vliegtuig, 't was een ware nachtmerrie. Ik herinner mij nog goed, dat ik al kruipend mijn parachute probeerde vast te gespen.

Toen werd het zwart voor mijn ogen, waarschijnlijk door een gebrek aan zuurstof. Vanaf dat moment kan ik mij van de vallende Lancaster niets meer herinneren (noot 2).



De boerderij van Hein en Anna Mölder, waar Einton werd verzorgd in 1943.

Terug op Aarde

Ik werd wakker in een vochtig weiland, in de buurt van bomen en bosjes, vlakbij een afrastering en een sloot. Een eind verder was een boer aan 't melken. Mijn parachute lag naast me, ik verstopte hem in de rand van de sloot. Mijn laarzen was ik kwijt en ik verreekte van de pijn.

Langzamerhand kwam ik bij mijn positieven, alles werd weer iets helderder, ik begreep dat er een mirakel was gebeurd. Ik wist niet dat ik mijn parachute had losgetrokken en ik was naar beneden gekomen hangend aan één riem van mijn chute.

Wat had ik een geluk gehad en ik dankte God, dat hij mijn leven had gered, hoewel ik ontzettende pijn had. Ik had enkele lendewervels beschadigd, spieren in mijn nek en schouders verrekt, door de klap van de zich openende para-

chute verloor ik bijna mijn rechterarm, verstuurde mijn knieën en één enkel en ik was mijn helm verloren.

Ik probeerde de aandacht van de boer te trekken, maar deze reageerde niet op mijn gezwaai. Wel liep een jongen bij de melkende boer tussen de koeien, maar deze deed ook niets (noot 3).

Even later, ik denk dat het toen 5 uur, misschien half 6 geweest is, liep een jongeman door het andere weiland, hij zag mij wel, stapte over de afrastering en wilde me meenemen. Omdat ik niet kon lopen, heeft hij mij naar zijn huis gedragen. Binnen zag ik een tamelijk lange vrouw met een meisje van 4 of 5 jaar (noot 4). De vrouw verzorgde mij zo goed ze kon, ik kreeg een stuk brood met reuzel en een glas witte wijn ('t blijkt melk met een scheut jenever te zijn). Als dank gaf ik haar mijn plastic etui met allerlei soorten buitenland geld, maar ze wilde het niet aannemen. Ik zal nooit de angstige ogen van die vrouw vergeten, ze was zo bang voor de Duitsers.

Na enige tijd kwam er een blonde jongeman binnen die goed Engels sprak. Hij zei, dat ze me niet konden helpen, ik was te zwaar gewond en overal waren Duitse patrouilles aan 't zoeken (noot 5).

Na een kwartier stapte er een jonge Hollandse politieagent binnen die geen Engels sprak. Met handen en voeten pratend wilde hij weten of ik bewapend was, maar ik had geen pistool bij me. Ook hij zei, dat ze mij niet konden helpen en dat de Duitsers me spoedig zouden ophalen (noot 6).

In Gevangenschap

Tegen half negen, negen uur stopte er een motor en een vrachtwagentje bij de boerderij met een officier en een heel stel snotjongens, Hitlerjugend of zoiets. De Duitser vroeg iets aan de agent, het antwoord was "Too-gay" of "Toe-gee", dat weet ik niet zeker. (Later blijkt dat Teuge te zijn.) Toen gingen we naar buiten, de jonge soldaten hielden me met hun geweren onder schot. Ik werd gedwongen op de

laadbak te klimmen, ik moest op een kistje in het midden gaan zitten met mijn hoofd naar beneden. Het was een enorme vernedering, die jonge knapen van 15 of 16 jaar rondom me (noot 7).

Na 15 tot 20 minuten rijden kwamen we bij een hoge muur met een poort erin. Tussen de Hitlerjugend door moest ik naar een gebouw strompelen, een trap op klimmen en in een kamer werd ik door een Duitser ontvangen die beter Engels sprak dan ik als Canadees. Deze Nazi-officier schreeuwde me toe: "Terror-flyer, killer of women and children". Uiteindelijk moest ik weer naar beneden, daar stond in de tuin een lange rij Hitlerjugend waar ik tussen-door moest. Van de officier mochten ze me uitschelden, spugen, schoppen en stompen. Het was verschrikkelijk, ik haat de Duitsers nog steeds voor dat wat daar gebeurde. Na een meter of 20 kwamen we bij smalle stenen garages of cellen met deuren van zware houten balken met een kijkgaatje in 't midden. Ik werd in zo'n donker, vochtig hol gestopt en de deur ging op slot. Ik ben er een dag of twee geweest, krepend van de pijn en levend in een soort shocktoestand. Ik hoorde dat links en rechts van mij ook mannen in de cellen zaten.

Daarna werd ik verhoord door de German Red Cross. Men vertelde mij, dat al mijn kameraden waren neergestort en verbrand. Ze wilden de namen weten, dan konden ze deze doorgeven aan het Engelse Rode Kruis. Ik zei, breng me naar het wrak, dan zal ik zeggen wie op welke plek in de Lancaster zat. Maar dat wilden ze niet, dus ik geloofde niet, dat ze allen waren gedood. Ze waren vast en zeker met hun parachute ontkomen en de Duitsers wilden ze opsporen. Het was vast weer zo'n smerige Nazi-truc.

Uiteindelijk werd ik naar Frankfurt am Main gebracht naar Dulag Luft. Daar werd ik 12 dagen lang eenzaam opgesloten en elke dag verhoord door de Gestapo en de Luftwaffe. Op de laatste dag lieten ze mij een dik boek zien met



Drie van de zes graven in Terwolde met de Duitse en de Nederlandse kruisen. (1945).

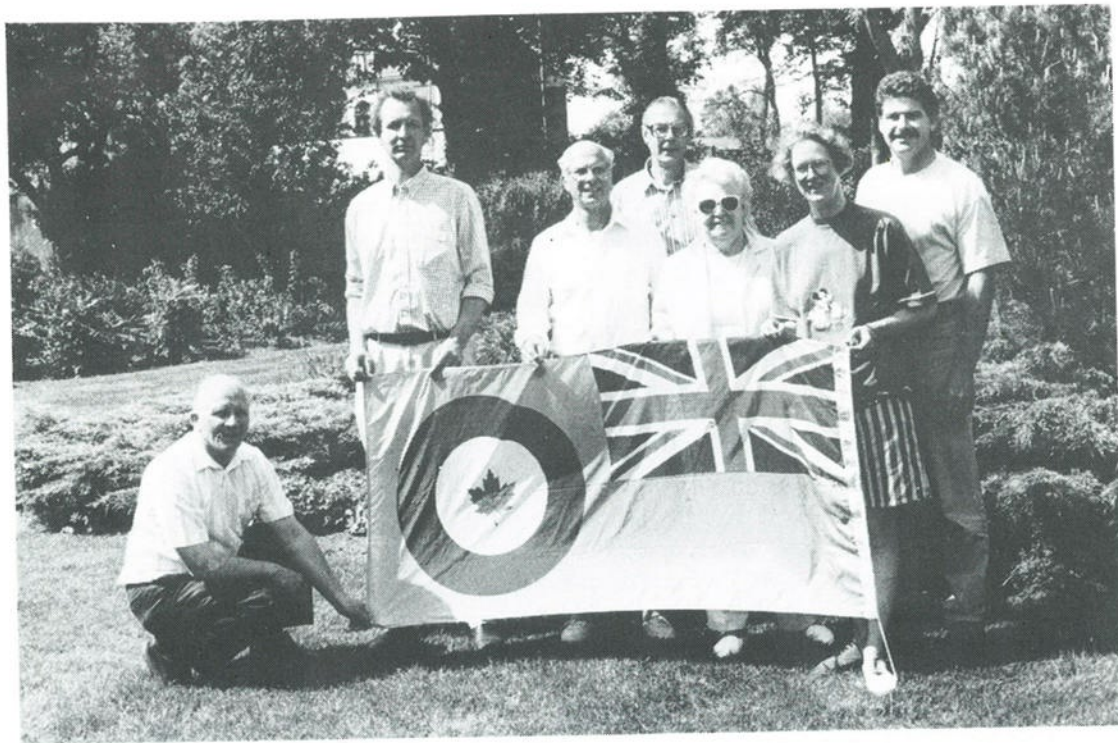
gegevens over de RAF, de vliegvelden, de bemanningen en alle bijkomende gegevens. Ik stond er versteld van wat ze over mij wisten, waar ik getraind had, met welk schip ik over de Oceaan was gegaan naar Engeland, dat mijn Commanding Officer 2 dagen voor mijn vertrek was bevorderd. Zelfs het serienummer van onze splinternieuwe Lancaster was bij hen bekend.

Het Einde

Hierna werd ik, samen met anderen, naar een groot vliegerkamp in Koningsberg, Oost-Pruisen gebracht vlak bij de grens met Estland, er zaten meer dan 10.000 man. In dit kamp was het leven best uit te houden, veel collega's onder elkaar, een redelijk goede behandeling en regelmatig een Rode Kruis pakket uit Engeland.

Het werd voor ons gevaarlijker toen de Russische legers steeds dichterbij kwamen. Toen ze in de buurt van Vilna waren, werden we per schip naar Thorn in Polen vervoerd. Hier bleven we ongeveer 3 weken. Mijn laatste gevangenis was die van Fallingbommel.

Toen de Russen steeds dichterbij kwamen werd ik met 15.000 anderen gedwongen tot een "dodenmars" gedurende 25 dagen, bewaakt door veel oudere Duitse soldaten. Ik probeerde zoveel mogelijk in 't midden van de troep te lopen, want ik wist wat de Nazi's met de achterblijvers deden. Het is een beestachtige tocht geweest in april '45, bijna geen eten en alsmaar lopen, het was een ware verschrikking.



Het Bestuur van de Oudheidkundige Kring met de vlag van de Royal Canadian Air Force. V.l.n.r.: J. Lubberts, M. Niemeijer, de heer en mevrouw Stephenson, L. Sevenster, mevrouw C.G. Bieze-van Eck en de zoon Terrence van de familie Stephenson, mei 1993.

In de buurt van Luneburg aan de Elbe werden we plotseling op 2 mei '45 door het Britse leger bevrijd. Drie dagen na de bevrijding vloog ik naar het Engelse vliegveld Bournemouth. Veertien dagen later vloog ik terug naar Canada.

Gelukkig was ik een jaar later weer zover door de fysiotherapeuten behandeld, dat ik geen pijn meer in mijn rug had, want als timmerman kun je niet lang werken als je steeds last hebt van je rugwervels.

Ik ben in 1942 bij het leger begonnen als sergeant, maar bij mijn terugkeer in 1945 in Canada werd ik tot officier bevorderd. Mijn nummer was en is J 96463".

Linton Stephenson



Het seinpistool dat in Teuge werd gevonden in april 1943.

Het bovenstaande verhaal is opgetekend naar aanleiding van gesprekken met Linton, zijn brieven aan de O.K.V., de interviews met journalisten van Het Voorster Nieuws, het Deventer Dagblad, Radio Gelderland en de Lokale Omroep Voorst.

De volgende noten zijn van belang als aanvulling op de belevenissen van de neergestorte vlieger:

noot 1:

De Lancaster werd neergeschoten door Leutnant Rapp en zijn radio-telegrafist met hun 2-motorige toestel, een Messerschmitt BF 110 van de derde groep van de Nachtjagereenheid, III/NJG I, gestationeerd op het vliegveld Twente.

noot 2:

De heer J. Haverkamp, Teuge vertelt: In de nacht werd ik vaak wakker van het zware gebrom van de vliegtuigen. Ik stond weer voor het raam te kijken, toen ik schieten hoorde in de lucht. Even later kwam een brandend vliegtuig uit de richting Twello/Voorst aanvliegen. Het maakte een grote boog, terwijl er iets ontplofte, stukken metaal ratelden op de grond, een bloeiende tak van onze kersenboom lag de volgende dag naast een groot stuk aluminium. Het vliegtuig draaide in de richting van de boerderij "De Peperkoeke" en sloeg tegen de grond. Ik kleedde me aan, deed mijn plaatje van de Luchtbeschermingsdienst (Luftschutz) om mijn arm en pakte mijn fiets. Ik kwam een jongen van Leerkes tegen en samen reden we naar de De Zanden. Het toestel lag een 50 meter van de weg af en brandde als een fakkel, je kon absoluut niet dichterbij komen. Herr Morschke, de vaste man van de technische dienst van het vliegveld Teuge stond ook op de weg te kijken. We liepen het bietenland in en vonden al gauw een gebogen deur of luik met een Engelse tekst er op, iets van "full north". Al zoekend stopte ik een stuk glas, een zuurstofflesje en een vliegercap in mijn overall. Toen het lichter werd en we dichterbij konden

komen zagen we iets verschrikkelijks. Vijf gedode vliegers lagen naast elkaar op de grond van de romp, dat in glijvlucht de grond had geraakt, want de romp was nog aardig compleet. Inmiddels was de omgeving afgezet door SS-ers van het kamp Groot-Schuilenburg in Apeldoorn, ze stuurden iedereen weg, wij tweeën mochten blijven vanwege onze plaatjes. Toch leek het me beter naar huis te gaan, want ik had gevaarlijke dingen opgeraapt.

De zondag daarop was ik in de Nederlands Hervormde Kerk in Twello. Ds. Steenbeek vroeg de gemeente, na het uitspreken van de zegen, even te blijven staan voor een mededeling. Hij zou naar de begraafplaats in Terwolde gaan om de 5 gesneuvelde vliegers te begraven. Massaal gingen de aanwezigen mee naar de begraafplaats. Alleen de dominee mocht naar binnen, wij stonden allemaal buiten de heg te kijken naar de Duitsers, die de vliegeniers met militaire eer begroeven (noot 8).

noot 3:

De heer G. Nijhof van de Beentjesweg 3, zat te melken, zijn zoon Bertus liep bij hem. Door de bosjes hebben ze Linton niet gezien.

noot 4:

Linton werd verzorgd door Henricus Hermanus Mölder en zijn vrouw Johanna Overvelde. Het meisje Marietje was toen 5 jaar oud. De boerderij staat aan de Bekendijk 12 in Terwolde.

noot 5:

Bertus Veldwijk werd door boer Mölder opgehaald van zijn huis aan de Avernoordseweg in De Vecht. Hij studeerde aan een Middelbare Beroepsschool in Deventer.

noot 6:

De agent was Willem Roest, die voor en in de oorlog de gemeenteveldwachter was in Nijbroek, na de oorlog werd hij rijksveldwachter.

noot 7:

De heer G.J. Hofman uit De Vecht vertelt:

Ik was toen 17 jaar en woonde vlakbij de plek waar de vlieger was neergekomen. Ik stond vlak bij de boerderij van Hein en Anna Mölder te kijken. Even later kwamen een 7-tal SS-ers in een open vrachtauto, Opel Blitz, de vlieger ophalen. Het was een jongen van ongeveer 20 jaar, blootshoofds, glad achterovergekamd blond haar, getooid in een blauwgrijze coltrui, geen schoenen aan zijn voeten.

Allerhande brokstukken waren in onze buurt neergekomen; een dynamo, een staartwiel, een zuurstofmasker, een koptelefoon, een paar vliegerlaarzen, een seinpistool en een gevoerd jack. In de tuin van Jan en Gerrit Overmars, gelegen aan de lange weg achter de boerderij "De Peperhoek", lag de staartkoepel met de vier mitrailleurs. De koepel werd op een Duitse vrachtauto geladen, een der Duitsers ging in de eraan gemonteerde stoel zitten en hing daarbij de stoere bink uit.

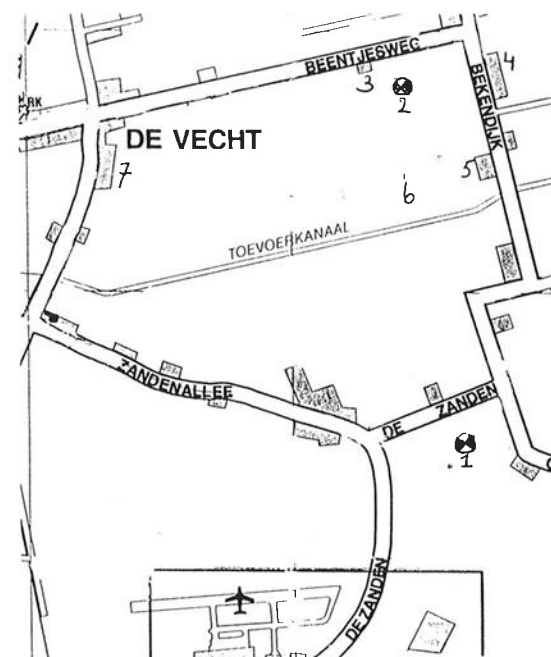
Achter het huis van Overmars vond ik in 't weiland een paar mooie vliegerslaarzen, gevoerd met wol en voorzien van een ritssluiting. Ik gooide ze in een graanveld om ze later op te halen. Maar toen ik ze wilde ophalen, bleek dat Gerrit Overmars ze al gevonden had. Hij heeft er nog vele jaren plezier van gehad.

noot 8:

Op de zondag werden vijf vliegeniers begraven. De zesde werd bij het optakelen onder het toestel gevonden en hij werd op maandag begraven. De Duitsers zorgden voor grote bruine houten kruisen. Na de oorlog werden deze door kleinere witte kruisen vervangen. Nu sieren de uniforme stenen van de Commonwealth War Graves de graven van de volgende 6 vliegeniers in Terwolde:

RAF, 1384719, Pilot, Sgt. Magill A.B., age 22
 RAF, – navigator, Flying Officer Fleming C.B., age 28
 RAF, 971807, Flight Engineer, Sgt. Cummings E.N., age 22
 RAF, 658341, Bomb Aimer, Sgt. Bradley W.F., age 25

RAF, 1385248, Wireless Operator, Sgt. Glover, G., –
 RCAF, R 134599, Air Gunner, Sgt. Lake, J.W., age 23



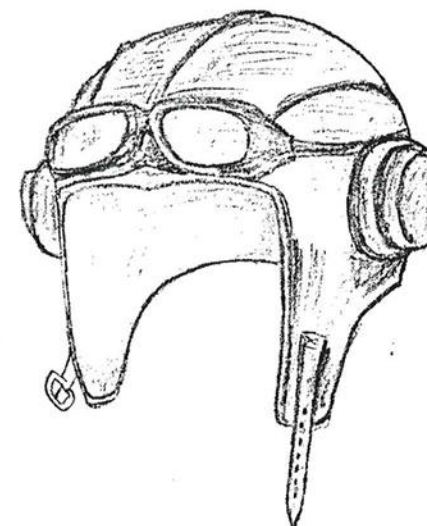
Kaart van het gebied tussen het vliegveld Teuge en de buurtschap De Vecht:

Onderin het huidige vliegveld Teuge, door de Duitsers gebruikt in 1940-'45.

1. De plek waar de Lancaster neerstortte.
2. De plaats waar Linton Stephenson met zijn parachute neerkwam.
3. De boerderij van G. Nijhof.
4. De boerderij van de familie Mölder.
5. De boerderij "De Peperhoek".
6. Het huis van de familie Overmars, waar de staartkoepel in de tuin stortte.
7. Het huis van de heer G.J. Hofman.



Tekening door G.J. Hofman gemaakt in maart 1993 naar aanleiding van de artikelen over Linton Stephenson in Het Voorster Nieuws. Als 17-jarige jongen zag hij de Canadese vliegenier.



De vliegercap en een laars getekend door G.J. Hofman in 1993. Tastbare herinneringen van 50 jaar geleden.

CURSUSSEN OVER GESCHIEDENIS EN GESCHIEDBEOEFENING

Het Gelders Oudheidkundig Contact biedt in het seizoen 1993/1994 een serie cursussen aan over de volgende onderwerpen:

- oud schrift - genealogie
- lezen en begrijpen van middelnederlandse teksten
- schrijven van artikelen over geschiedenis
- beoefening van lokale geschiedenis
- presentatietechnieken - historische geografie
- oral history - kaarten en historisch onderzoek
- gemeentelijke monumentenzorg - archeologie

De cursussen zijn bestemd voor leden en bestuursleden van verenigingen die historie beoefenen en voor andere belangstellenden.

Meer informatie treft men aan in het 'CURSUSOVERZICHT 1993/1994', daarin worden ook cursussen over musea en museumbeheer vermeld.

Het Cursusoverzicht is gratis verkrijgbaar bij de
Stichting Gelders Oudheidkundig Contact
Postbus 4040
7240 BA Zutphen
Telefoon 05750 - 11826

Leden van onze vereniging kunnen over het cursusaanbod ook informatie verkrijgen bij de secretaris van de Oudheidkundige Kring Voorst, de heer L. Sevenster, telefoon 05712 - 72037.

In ons Hoofdfiliaal „**EMSTERMATE**” te Amsterdam

Spuistraat 190 n/d Paleisstraat

is steeds voorradig en wordt aan huis geleverd de

EMSTERMATE
ZUIGELINGEN MELK

in 4 standaard soorten (rood, blauw, groen en geel etiket). Speciaal, naar voorschriften of in overleg met den behandelenden Medicus, bereide soorten worden in 2 x 24 uren geleverd, waarvoor men zich direct tot de fabriek heeft te wenden.

Depôt te 's Gravenhage: H. NANNING, Apoth., Korte Pooten 7.
Dagelijksche verzending door het geheele land door de fabriek

„**EMSTERMATE**” bij Deventer.